

Regeringskansliet, Justitiedepartementet
Dnr Ju2024/01907
Ju.remissvar@regeringskansliet.se
JuL5@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55)

Tingsrätten har gått igenom förslagen i betänkandet utifrån de utgångspunkter som tingsrätten har att beakta, och vill inledningsvis framhålla följande.

Det har under senare år tillsatts ett stort antal utredningar på straffrättens område. Flera utredningar har avsett områden som är centrala inom straffrätten och utredningarna har mestadels sin bakgrund i brottsutvecklingen på senare tid med ökad organiserad brottslighet. Tingsrätten konstaterar att även denna utredning framför allt grundar sig i en problembild relaterad till organiserad brottslighet. Tingsrätten ifrågasätter inte problembilden, men det är viktigt att påpeka att förslagen, både i denna och tidigare utredningar, får en mycket bred träffyta som går bortom den angivna problembilden. Det framstår som mer ändamålsenligt att fokusera på precisa åtgärder som träffar de situationer som ändringarna är avsedda att träffa.

Med hänsyn till att 23 kap. brottsbalken reglerar frågor som förekommer i en mycket stor del av alla brottmål, exempelvis frågan om gärningsmannaskap, träffar eventuella oklarheter i förslagen mycket brett. En genomgripande reform av dessa bestämmelser kräver noggranna och välavvägda analyser. Tingsrätten konstaterar att utredaren endast haft cirka ett år på sig att lägga fram betänkandet vilket framstår som mycket kort tid för en reform av ett så centralt och komplicerat område som de osjälvständiga brottsformerna i 23 kap. brottsbalken. Den korta utredningstiden ökar risken för att de förslag som lämnas inte är tillräckligt genomarbetade och analyserade, vilket kan leda till problem vid rättstillämpningen under lång tid framöver. Det är vidare anmärkningsvärt att två av experterna i utredningen har lämnat särskilda yttranden där de ställt sig kritiska inte bara till flera av förslagen utan även till utredningsarbetet och den korta tid utredaren har haft till sitt förfogande.

Vad gäller de enskilda förslagen har tingsrätten flera synpunkter, varav endast några exempel av särskild vikt kommer att nämnas i detta yttrande. Beträffande den föreslagna försöksbestämmelsen i 23 kap. 6 § brottsbalken vill tingsrätten väcka frågan om det verkligen finns ett behov av en särskild reglering av de fall där faran för ett brotts fullbordande varit utesluten på grund av myndighets åtgärd. Tingsrätten har dock förståelse för att förslaget lämnas med hänsyn till vilka konsekvenser Högsta domstolens avgörande "Vapenattrappen" (NJA 2023 s. 393) har medfört i praktiken.

Förslaget om utvidgning av bestämmelsen om förberedelse, särskilt förslagen om att ändra vilka föremål som kan anses användas som hjälpmedel vid brott och att vissa former av informationsinsamling läggs till förberedelsebestämmelsen, riskerar att träffa mycket brett och orsaka förutsebarhetsproblem med hänsyn till hur många typer av åtgärder som kan komma att utgöra förberedelse till brott. Tingsrätten ifrågasätter lämpligheten av ett så brett tillämpningsområde och huruvida de långtgående konsekvenser som förslaget kan innebära har analyserats tillräckligt.

Den föreslagna bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande genom uppgift till en myndighetsperson lägger ett mycket stort ansvar på de berörda myndighetspersonerna. Förslaget riskerar även att leda till tillämpningsproblem, exempelvis vad gäller frågan om uppgiften lämnats i tid och hur detaljerad informationen som lämnas behöver vara. Det behöver vidare undersökas närmare huruvida det finns en risk att den föreslagna bestämmelsen kan komma att missbrukas. Vidare bör det övervägas hur bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande genom uppgift till en myndighetsperson förhåller sig till bestämmelsen om underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott.

Slutligen riskerar den föreslagna ändringen av bestämmelsen om underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott att lägga ett stort ansvar på den enskilde och utsätta den enskilde och personer i dennes närhet för ökade risker. Det kan ifrågasättas huruvida enskilda personer ska tvingas utsätta sig för sådana risker på grund av att det råder en tystnadskultur och risk för repressalier inom vissa kretsar, vilket är ett ansvar som kanske snarare borde ligga på samhället i stort.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Johan Sjöö efter föredragning av tingsfiskalerna Clara Petersson och Diana Liaficheva. I handläggningen har även chefsrådmännen Lennart Strinäs, Nicklas Söderberg och Anna Täcklind samt administrativa assessorn Lina Molin deltagit.

Johan Sjöö

Clara Petersson

Diana Liaficheva